

Proces wyodrębniania się teorii stylu na przelomie wieku XIX na XX

BARBARA BOGOŁĘBSKA
(Łódź)

Wprawdzie i współcześnie kwestionuje się niekiedy samodzielność metodologiczną stylistyki, nazywając ją umiejętnością rzemieślniczą, techniczną (np. Krzyżanowski 1984), jest to jednak określenie deprecjonujące dorobek tej dyscypliny badawczej.

W okresie pozytywizmu trwała zapoczątkowana w romantyzmie reakcja antyretoryczna, która doprowadziła do zaniku tej dziedziny teoretycznej, tak iż w końcu XIX stulecia uważano retorykę za „najszeptniejszy z tak szczęśliwie spalonych i wytrzebionych bożków” (Zieliński, 1899: 210). W tym czasie następuje precyzowanie zakresów nauk pokrewnych retoryce i rozwój odrębnych dyscyplin naukowych (np. językoznawstwa), przejmujących częściowo problematykę retoryczną.

Najpierw nastąpiło oddzielenie retoryki od poetyki, która początkowo podporządkowana była teorii wymowy. Jak słusznie stwierdził J. Ziomek: „problematyka stylistyczna jest tym terenem, na którym retoryka styka się z poetyką, których porządkowe rozdzielenie nie było nigdy kategorię” (Ziomek 1990: 64). O ile brak zgodności badaczy co do czasu tego zjawiska, o tyle przyjmuje się, iż stylistyka wyodrębniła się z retoryki w połowie XIX w. Niekwestionowanym faktem jest początkowy rozwój stylistyki jako części retoryki. Nurt tzw. stylistyki retorycznej oraz stylu jako części retoryki ma dawną proveniencję. Wywodzi się od Arystotelesa, który poświęcił stylistyce roz. XX-XXII *Poetyki* i 3 księgę *Retoryki*, a tym samym stworzył jej podwaliny.

Wprawdzie badacze francuscy (np. de Beaumarchais, Couty, Rey 1984) uważają, iż nazwa *stylistyka* przysługuje tej dziedzinie wiedzy dopiero od Ch. Bally’ego, to jednak – jeśli nie liczyć wykładów W. Wackernagla z lat 30., ogłoszonych

drukiem znacznie później (Wackernagel 1873) – termin ten pojawił się w połowie XIX w.¹ w wydanym w Królewcu *Słowniku podręcznym wyrazów obcych i rzadkich w języku polskim używanych* K. Łukaszewskiego z 1847 r. mianem *stylistyki* określa autor naukę pięknego, poprawnego pisania. Nazwa stylistyka oznaczająca teorię stylu wystąpiła w *Słowniku języka polskiego* opublikowanym w Wilnie w 1861 r. oraz – dla porównania w słowniku E. Litwégo (Litwé 1873) o tym że termin *stylistyka* nie zdomowi się jeszcze w nauce świadczy fakt, iż nie wszystkie wydawnictwa go odnotowały, np. nazwy tej nie znajdujemy w *Dictionnaire universel des Littératures* G. Vapereau (wydanym w Paryżu 1876 r.). Pojęciem tym nie posługiwał się również W. Renton, autor *The logic of style being an l' introduction to critical science* (wyd. w Londynie w 1874). W ujęciu Rentona retoryka stosująca środki ekspresji była „praktyczną nauką stylu”. Określenie *stylistyka* funkcjonuje natomiast w pracy A. Niezielenowa z 1880 r. W literaturze podręcznikowej nadal pojawiały się nazwy: *teoria stylu* (por. Rewoliński 1846) czy *nauka o stylu* (zob. Sierociński 1862).

W fundamentalnej dla tego zagadnienia pracy Wackernagla *Poetik, Rhetorik und Stilistik* nastąpiło już wyraźne rozgraniczenie zakresów nauk o literaturze, choć granica między nimi – jak wiadomo – nigdy nie była ostra: poetyka zajmowała się utworami poetyckimi, retoryka – prozatorskimi, zaś stylistyka – rodzajami stylu i środkami stylistycznymi. Znamienne, iż w pracy tej zaznaczyło się także stanowisko antynormatywne badacza, sprzeciwiającego się wskazówkom i prawidłom (zgodnie z ustaleniami filozofii pozytywistycznej, negującej wartości poznawcze wypowiedzi oceniająco-normatywnych). To niebezpieczeństwo ograniczania się do przepisów i wzorów stylistycznych dostrzegł również inny badacz niemiecki – H. Steinthal, proponując unaukować teorię stylu – stylistyka miała być „racjonalna jak nauka” (Steinthal 1866)².

Obok szeroko rozumianej *stylistyki* (ogólnej), obejmującej swym zakresem *poetykę* i *prozaikę*, a więc będącej synonimem *teorii literatury* (*literatura* „formalna”, „teoretyczna”), popularne też było węższe jej określanie jako *teorii stylu prozaicznego*, *stylistyki prozy*. Oba te znaczenia przypisuje *stylistyce* J. Rymarkiewicz – autor *Nauki prozy czyli stylistyki* (1863). Ponadto *stylistykę* określał Rymarkiewicz jako naukę „pośredniczącą pomiędzy gramatyką a literaturą”. S. Mieczynski w rozprawie *Stylistyka czyli teoria prozy* stwierdził, iż: „Badacze nowsi (...)

1 Nie można wskazać ścisłej daty.

2 J. Mistřík (1985) uważa, że stylistyka jako samodzielna dyscyplina wyodrębniła się już w połowie XIX w. wraz z pojawieniem się nazwy.

poszli dwiema drogami. Jedni rozszerzali pojęcie retoryki tak daleko, iż obejmowali nią sztukę wyrażania się za pomocą mowy, w najogólniejszym tego słowa znaczeniu, dotyczącą zarówno utworów prozy, jak i poezji. Drudzy natomiast ograniczali retorykę tylko do dzieł prozaicznych, pojmując ją jako teorię prozy, lecz wiązali z nią i prawa stylistyczne, aczkolwiek znajdują one swe zastosowanie i w prozie, i w poezji” (Mieczysławski 1899: 37-38). Określano także stylistykę jako teorię wymowy w prozie (m. in. Próchnicki 1885). W powstałych u schyłku wieku notatkach B. Prusa stylistyka ujmowana była jako nauka i sztuka przedstawiania świata za pomocą mowy, włączał ją pisarz do „kompozycji”, będącej częścią poetyki³.

Stylistyka w dobie pozytywizmu miała – podobnie jak językoznawstwo – charakter materiałowy, szczegółowy, astrukturalny (np. opisy tropów i figur). Rzadko pojawiały się rozprawy teoretyczne, bowiem dominowała wówczas poetyka immanentno-filologiczna nad sformułowaną. Zgodnie z panującym wówczas postulatem prostoty i naturalności, zalecano jasność i komunikatywność stylu, swoistą „przezroczystość”. Prymat ogólności i abstrakcyjności nad jednostkowością i konkretem rzutował też na schematyczno-abstrakcyjny charakter metaforyki, wyrażający się jasnością tropów i unikaniem dowolności skojarzeń.

Stylistyka w stadium początkowym swego rozwoju była niejako częścią retoryki i podobnie jak teorię wymowy cechowało ją również ujęcie normatywne – oznaczała zbiór prawideł. Zredukowanie zakresu retoryki do sfery *elocutio*, a właściwie do przepisów i wzorów stylistycznych, sprawiło, iż stylistyka funkcjonowała głównie jako dyscyplina dydaktyczna, praktyczna, stosowana, np. w podręczniku W. Korotyńskiego *Jak pisać po polsku czyli stylistyka języka polskiego* (1889). Właśnie retoryka normatywna, ignorująca indywidualność i oryginalność – jak się powszechnie sądzi – stanowiła główną przeszkodę w autonomicznym rozwoju stylistyki. Status nauki teoria stylu odzyskać mogła jedynie przewyciężywszy normatywizm. Jak słusznie uważa E. Sarnowska-Temierusz (1974) okolicznością nie sprzyjającą usamodzielnieniu naukowemu jest zastąpienie traktatów i rozpraw, zwykle zmierzających ku rozwojowi teorii – podręcznikami o charakterze normatywnym, z reguły statycznymi, stabilnymi. Praktyka badawcza udowodniła, że normy absolutne (przepisy teoretyczne) zwłaszcza nie sprawdzają się w przypadku twórców utalentowanych. Wówczas lepsze rezultaty przynosiło wychodzenie od

3 *Teoria czynu – idee – twórczość artystyczna. – Polskie koncepcje teoretycznoliterackie w w. XIX*, pod red. E. Czaplejewicza i K. Rutkowskiego, Warszawa 1982, s. 236-250.

tekstu po uogólnienia dotyczące języka i stylu. Także – jak zauważono – podział na treść i formę nie odpowiadał psychologii procesu twórczego.

Pod wpływem metodologii nauk eksperymentalnych i prób matematycznego określenia apriorycznych kryteriów piękna w estetyce, lata 90. XIX w. przyniosły skryształowanie się metody stylometrycznej, podejmującej statystyczną charakterystykę stylu pisarzy i dzieł. Określenie istoty tej metody oraz warunków jej stosowania znajdujemy w pracach W. Lutosławskiego. Kierunek stylometryczny, rozstrzygający głównie autorstwo i chronologię badanych tekstów, znalazł oddźwięk po 1900 r. w badaniach nad językiem J. Słowackiego i Z. Krasińskiego, prowadzonych przez W. Ćwika (1909; 1912). Utożsamiał on pojęcie stylu z językiem oraz przenosił analizę stylistyczną na grunt językoznawczy. Ćwik określił teoretyczno-praktyczną przydatność i istotę badań stylistycznych tak pojętych, twierdząc, iż są „jedyną drogą do poznania rodzaju i rozwoju techniki pisarskiej autora” (1912: 7).

Z inspiracji estetyzmu a także pod wpływem Nietzscheańskiego kultu twórczej indywidualności, na przełomie XIX i XX w. popularna stawała się tzw. metoda indywidualizująca w badaniach stylistycznych, koncentrująca się na analizie odrębności stylistycznych, na jednostkowym sposobie ekspresji. Akcentowanie faktu indywidualnego w jego niepowtarzalności, specyfice, było istotnym wyróżnikiem nauk idiograficznych od tzw. przełomu antypozytywistycznego.

Wraz ze znamieną dla stylistyki psychologizycznej dawną tezę G. Buffona „Le style est l’homme même”, współwystępowała estetyzująca formuła Ch. Lalo „Le style ce n’est pas l’homme; le style c’est l’âme”. Ten aspekt psychologiczno-fizjologiczny w pojmowaniu stylu, R. de Gourmont poszerzył jeszcze o nowy element „Le style est la pensée même” (1902). Teoria stylu, którą reprezentował, wywodziła się z subiektywnych, psychologicznych, intuitywnych i estetycznych podstaw.

Z pewnością zyskujące z początkiem stulecia na popularności pojmowanie stylu jako wyrazu przeżyć artysty sprzeciwiało się wszelkim kodyfikacjom i powodowało odrzucenie stylistyki normatywnej. Wart zacytowania jest sąd krytyka i teoretyka modernizmu – I. Matuszewskiego: „Z chwilą kiedy w sztuce na plan pierwszy wysunął się człowiek, to jest twórca, teoretyczne klasyfikacje i podziały straciły rację bytu, gdyż artysta, dążąc do największej siły i subtelności indywidualnego wyrazu, miał prawo kombinować ze sobą wszelkie znane i nieznanne style i formy twórczości estetycznej”⁴.

4 *Nastrój, sugestia, symbol. – Programy i dyskusje literackie okresu Młodej Polski*, oprac. M.

Psychologistyczną koncepcję w stylistyce – charakterystyczną dla antypozytywistycznego przełomu w badaniach humanistycznych – cechowało wyjaśnianie zjawisk stylistycznych za pomocą pojęć, praw i teorii psychologicznych oraz wykazywanie zależności stylu utworu od właściwości psychicznych twórcy⁵. Zgodnie z przyjmowaną filozofią twórczości i intuicji H. Bergsona dzieło literackie nosi piętno osobowości twórcy, jest jego wyrazem. Zaczęto więc uwzględniać zdobycze psychologii w badaniach stylistycznych, analizując elementy wzrokowe, słuchowe ruchowe i kolorystykę utworu, np. S. Witkiewicz wydobywający wartości malarskie i poczucie barwy twórcy *Pana Tadeusza* (1885) czy też E. Huguet (1905). Postulat uwzględniania podstawy psychologicznej w teorii tropów i figur a także w klasyfikacji środków stylistycznych znajdujemy także w pracy J. W. Dawida (1882).

Sytuację przejściową w stylistyce reprezentuje P. Chmielowski, autor *Stylistyki polskiej wraz z nauką kompozycji pisarskiej*, który upatrywał w tej nauce umiejętność z działu wzorodawczego, ale jednocześnie definiował ją jako indywidualny wyraz słowny uporządkowania myśli i uczuć, naukę dającą „wskazówki dobrego wyrażania swej duszy w utworach pisarskich” (1903: 8). W rozdziale wstępnym podręcznika, definiującym stylistykę, nie pojawiło się określenie retoryki, natomiast autor scharakteryzował wymowę jako rodzaj prozy. Psychologię, gramatykę, logikę formalną i estetykę uważał Chmielowski za dyscypliny pokrewne stylistyce.

Na przełomie wieków trwało przyjęte po retoryce określanie stylu jako „najzewnętrzniejszej szaty myśli” (por. Chmielowski 1903), elementu dekoracyjnego. Zmianę dostrzegamy w pracach K. Vosslera (1904), który – pod wpływem W. Humboldta – styl pojmował jako „formę wewnętrzną”⁶.

Modernistyczny okres znamionuje zainteresowanie zagadnieniem obrazowości, czyli – w opinii ówczesnych badaczy – jedną z najważniejszych kwestii stylistycznych. Charakterystycznymi zjawiskami było wówczas: użycie symbolu i obrazu symbolicznego, nagromadzenie rzadkich wyrazów, synestezja wrażeń, stylizacje, archaizmy, neologizmy. Na szczególną uwagę zasługują tzw. metafory „dalekie”, niezwykle. Pojawiały się już nie tyle typologie i opisy tropów, ile określanie ich struktury i funkcji. Praktyka literacka Młodej Polski odchodziła od retorycznej

Podraza-Kwiatkowska, wyd. 2, Wrocław 1977, s. 411.

5 Francuscy badacze (np. P. Guiraud) stylistykę tę określają mianem genetycznej (por. również: Porębowicz 1893).

6 Zdarza się jeszcze współcześnie definiowanie stylistyki jako formy zewnętrznej w przeciwieństwie do poetyki, będącej formą wewnętrzną (np. Krzyżanowski 1984).

koncepcji metaforyki (ornamentacyjne wykorzystanie słowa) na rzecz traktowania figur i tropów jako elementów języka i sposobu myślenia, podstawy stylistycznej. Przykładem takiego ujmowania metaforyki był sąd T. Zielińskiego z końca stulecia, iż – „pokaźna część tzw. figur i tropów (...) jest najbardziej naturalnym i uprawnionym wyrazem naszych uczuć, reszta zaś ma podstawę intelektualną, jako środek czyniący mowę naszą bardziej zrozumiałą i łatwiejszą do zapamiętania” (1899: 214). Nie można też pominąć tendencji parnasistowskich, tj. estetycznego ideału ładu i harmonii w zakresie obrazowania.

Duży wpływ w zakresie badań stylistycznych miała recepcja poglądów estetycznych B. Crocego, autora wydanej w Bari w 1902 r. pracy *Estetica come scienza dell'espressione e linguistica generale*. Nie bez przyczyny G. Antoine określa jego system mianem „antystylistyki”, sprzeciwiającej się uprawianiu stylistyki literackiej (1976).

Okres modernizmu oznacza początek funkcjonowania stylistyki jako autonomicznej dyscypliny naukowej. Francuscy badacze czas ten nazywają apogeum naukowej stylistyki. Panuje przekonanie, iż przewyciężenie normatywizmu stylistyki tradycyjnej i tym samym „start” naukowy stylistyki jest zasługą lingwistyki, a dokładnie wprowadzenia Saussure’owskiego rozróżnienia „langue”, „langage” i „parole”, będącego odpowiednikiem Arystotelesowskiej triady: język-myślenie-rzeczywistość.

Reprezentantem tzw. stylistyki lingwistyczno-emocjonalnej, czyli ekspresywnej był Ch. Bally – twórca nowoczesnej stylistyki a zarazem uczeń i kontynuator lingwistyki strukturalnej F. de Saussure’a.

Pod wpływem tego nurtu widziano w stylistyce autonomiczną gałąź nauki o języku. Podkreślano systemowość stylistyki jako zespołu środków ekspresji danego języka. Uważa się, iż Bally zapoczątkował współczesną stylistykę deskryptywną, a tym samym nową erę w stylistyce, zamykając etap wstępnych poszukiwań, a otwierając przed stylistyką nowe obszary badań: komparatystyczne, fonostylistyczne i inne (por. Bally 1905, 1909)⁷.

Przypomnijmy, iż na okres przełomu XIX i XX wieku przypada zjawisko współwystępowania stylistyki normatywnej, estetyczno-psychologicznej i lingwi-

7 Wart zacytowania jest tu sąd R. M. Meyera, świadczący o tym, iż na początku XX stulecia stylistyka uważana już była za dyscyplinę naukową: „Die Stilistik als wissenschaftliche Disziplin, als vergleichende Syntax, als empirische Grundlage der Kritik am sprachlichen Ausdruck, als Mittel zum Erkenntnis der Eigenart von Nationen und Epochen, Gattungen und Individualitäten” (Meyer 1913: 251).

styczno-emocjonalnej. Sytuacja ta przypomina znamienne dla młodopolskiej krytyki opozycję między obiektywizmem a subiektywizmem w postępowaniu badawczym. Jak stwierdził A. Z. Makowiecki: „Modernistyczna orientacja w krytyce opowiadała się z reguły za subiektywnym przeżyciem dzieła, przywołując jako uzasadnienie takiego stanowiska tezy estetyki idealistycznej o transcendentnym charakterze idei piękna, podmiotowej naturze doznań estetycznych, braku obiektywnych kryteriów oceny” (1992: 663).

Wobec uwikłania stylistyki w rozliczne związki z innymi dziedzinami istotny dla jej dalszego rozwoju był postulat L. Komarnickiego, by określić autonomiczną metodę badań tej dyscypliny, inną niż gramatyczna czy psychologiczna. Komarnicki – reprezentant orientacji estetycznej – jako jeden z pierwszych w Polsce stylistyków podjął próbę stworzenia naukowej problematyki badań stylistycznych, z własnym przedmiotem, zakresem i metodami, które objęłyby zagadnienia literackie i językowe. Rozprawa *Dotychczasowy stan stylistyki polskiej i najważniejsze postulaty jej na przyszłość* z 1910 r. zapoczątkowała stylistykę historyczną. W tym samym roku Komarnicki opublikował podręcznik stylistyki stosowanej.

Inną równie ważną z punktu widzenia autonomicznego rozwoju stylistyki była rozprawa S. Wędkiewiczza *O stylu i stylistyce* (1914). Wędkiewicz – podobnie jak Komarnicki – wskazał na niezależne pola badań gramatycznych i stylistycznych, dyscyplin uzupełniających się wzajemnie, jednak stylistykę określił mianem nauki „niższego rzędu” w stosunku do językoznawstwa.

Obok stylistyki o charakterze technicznej umiejętności, będącej jedynie „sztuką pisania”, pojawiła się stylistyka obserwująca i badająca styl autora.

Mimo rozdzielenia zakresów stylistyki i retoryki, nadal uważano je za dyscypliny pokrewne, uczące pisania (stylistyka) lub mówienia (retoryka) i jeśli nawet nie utożsamiano stylistyki z całą retoryką, to przynajmniej z jej częścią – *elocutio*. R. Meyer w *Deutsche Stilistik* (1913) stwierdził, iż retoryka przeszła pod panowanie stylistyki. Trwającą na początku XX w. „nagonkę” na retorykę (np. w *Estetyce* Crocego), będącą dziedzictwem romantycznym, w pełni oddaje sąd P. Verlaine’a: „weź elokucję i ukręć jej kark!” Negatywny stosunek dotyczył tu głównie retoryki jako teorii perswazyjnej sztuki słowa (użytkowej i dydaktycznej). Choć stylistyki przejęły zakres dawnych retoryk, to jednak nadal ukazywały się podręczniki wymowy z elementami stylistyki. Proces stopniowego przeistaczania się retoryki w rodzającą się naukową stylistykę, posługującą się wieloma jej pojęciami, doprowadził do stopniowego uwalniania się stylistyki od klasycznej retoryki. Znaczną rolę odegrał tutaj wzrost zainteresowania stylem, który stanowił wówczas jak gdyby centralną kategorię. W ujęciu S. Ulmanna, P. Guirauda i P. Zumthora

Stylistyka II

retoryka była stylistyką starożytną, zaś stylistyka – retoryką współczesną, nową retoryką. Nie dziwi więc pojęcie stylistyki retorycznej, do dziś w literaturoznawstwie przeciwstawianej stylistyce poetyckiej (tzn. ekspresywnej), o krzyżujących się zakresach, zwłaszcza w przypadku nauki o figurach i tropach. Badacz francuski – G. Molinié – wymienia retorykę jako jeden ze współczesnych kierunków w stylistyce i nazywa ją jednym z najpiękniejszych, najstarszych i najnowszych zarazem „ogrodów stylistycznych” (1986). Z kolei J. M. Łotman słusznie zauważył, iż tekst artystyczny nie może być wyłącznie retoryczny ani stylistyczny, jest natomiast splotem tych 2 tendencji (1985). Stylistyka retoryczna wiąże się najściślej z *elocutio*, choć nie ogranicza się do tej sfery (retoryka ekspresji), także inne działy retoryki (tzw. retoryka treści) mają swój aspekt stylistyczny, np. *inventio* i *dispositio*. M. Poliakov twierdzi nawet, iż stylistyka nie może być objaśniana w oderwaniu od jej wewnętrznego systemu – retoryki, gdyż ograniczyłaby się do rejestracji i scholastycznej charakterystyki oddzielnych elementów w utworze (1978).

Wszystkie te fakty potwierdzają raz jeszcze tezę, iż stylistyka jest przedłużeniem logicznym i chronologicznym retoryki klasycznej i że granica między retoryką i stylistyką nigdy nie była ostra. Łączność retoryki z wieloma dziedzinami wiedzy zacierała jej własne granice i zakres. Wydaje się również, iż retorykę i stylistykę łączy nie tylko więź interdyscyplinarna, ale też stosunek komplementarny.

Literatura

- Antoine G., 1976, *Stylistyka francuska, jej definicja, cele i metody. – Współczesna teoria badań literackich za granicą*, wyd. 2. Kraków, t. 1, 126-152.
- Bally Ch., 1905, *Précis de stylistique*, Genève.
- Bally Ch., 1909, *Traité de stylistique française*, Heidelberg.
- de Beaumarchais J. P., Couty D., Rey A., 1984, *Dictionnaire des Littératures de langue française*, Paris, t. 3.
- Chmielowski P., 1903, *Stylistyka polska wraz z nauką kompozycji pisarskiej*, Warszawa.
- Ćwik W., 1909, *Badania stylometryczne nad językiem Słowackiego. – Księga pamiątkowa ku uczczeniu 100 rocznicy urodzin Słowackiego*, Lwów, t. 2, 1-103.
- Ćwik W., 1912, *Badania nad idiosynkrazjami językowymi Krasińskiego. – Księga pamiątkowa ku uczczeniu 100 rocznicy urodzin Krasińskiego*, Lwów, t. 2, 3-56.
- Dawid J. W., 1882, rec. : T. Ziemia, *Estetyka poezji*, „Przegląd Pedagogiczny”, 632-638.
- de Gourmont R., 1902, *Le problème du style*, Paris.
- Huguet E., 1905, *La couleur, la lumière et l'ombre dans les métaphores de V. Hugo*, Paris.

- Komarnicki L., 1910, *Dotychczasowy stan stylistyki polskiej i najważniejsze postulaty jej na przyszłość*, Warszawa.
- Komarnicki L., 1910, *Stylistyka polska wyjaśniona na przykładach i ćwiczeniach*, Warszawa.
- Korotyński W., 1889, *Jak pisać po polsku czyli stylistyka*, Warszawa.
- Krzyżanowski J., 1984, *Nauka o literaturze*, wyd. 3, Wrocław.
- Litré E., 1873, *Dictionnaire de la langue française*, t. 4, Paris.
- Łotman J. M., 1985, *Retoryka*, tłum. J. Faryno, „Literatura na Świecie”, z. 3, 300-324.
- Makowiecki A. Z., 1992, *Młoda Polska. – Słownik literatury polskiej XIX w.* pod red. J. Bachórzea i A. Kowalczykowej, Wrocław, 893-901.
- Meyer R. M., 1913, *Deutsche Stilistik*, München, 2 Aufl. (wyd. 1 – München 1906).
- Mieczynski S., 1899, *Stylistyka czyli teoria prozy. – Poradnik dla samouków*, pod red. P. Chmielowskiego, L. Krzywickiego i A. Mahrburga, cz. II, Warszawa, 37-60.
- Mistřík J., 1985, *Štylistyka*, Bratislava.
- Molinié G., 1986, *Eléments de stylistique française*, Paris.
- Niezielenow A., 1880, *O priepodawanii russkoj słowiestnosti*, S. Petersburg.
- Poliakow M., 1978, *Woprosy poetiki i chudożestwiennoj semantiki*, Moskwa.
- Próchnicki F., 1885, *Wskazówki do nauki języka polskiego*, Lwów.
- Rewoliński K. L., 1846, *Teoria stylu czyli piśmiennego wystowienia*, Radom.
- Rymarkiewicz J., 1863, *Nauka prozy czyli stylistyka*, wyd. 2, Poznań.
- Sarnowska-Temeriusz E., 1974, *Droga na Parnas*, Wrocław.
- Sierociński T., 1862, *Nauka o postaciach retorycznych i o stylu*, Warszawa.
- Steinthal H., 1866, *Zur Stilistik*, „Zeitschrifts für Völkerpsychologie”, IV, 465-480.
- Vossler K., 1904, *Positivismus und Idealismus in der Sprachwissenschaft*, Heidelberg.
- Wackernagel W., 1873, *Poetik, Rhetorik und Stilistik*, Halle.
- Wędkiewicz S., 1914, *O stylu i stylistyce*, Kraków.
- Witkiewicz S., 1885, *Mickiewicz jako kolorysta*, Warszawa.
- Zieliński T., 1925, *Proza artystyczna i jej losy. – Z życia idei*, s. 1, Zamość, 207-285 (praca z 1899 r.).
- Ziomek J., 1990, *Retoryka opisowa*, Wrocław.

Stylistyka II

Le processus de l'autonomisation de théorie du style (XIX-XX s.)

L'article aborde le phénomène de préciser les domaines des sciences similaires de la rhétorique et du développement de différentes disciplines scientifiques concernant partiellement la problématique rhétorique. La stylistique qui est née de la rhétorique dans la moitié du XIXe siècle constituait de ces disciplines.

Cette élaboration analyse l'apparition du thème „stylistique”, ainsi que la définition et la signification qu'on lui attribuait à la fin du XIXe siècle. L'article aborde aussi les phases successives dans le développement: la tendance normative, la méthode individualisante, la conception psychologique et linguistico-emotionnelle. Bien que au détour des âges la stylistique soit devenue une discipline scientifique autonome. La frontière entre la rhétorique et la stylistique n'a jamais été nette et on apercevait toujours leur liaison réciproque.